

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שמות

(חלק טז — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

שמות ב

זרה אפילו לצורך הצלה) – ועל כן „ותשם בסוף על שפת היאור“; ורק כאשר „ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור“¹⁰, שפירושו „שירדה לרחוץ מגלולי אביה“¹¹, הנה בכך ביטלה עבודה־זרה זו¹², „ושוב באתה התבה בתוך היאור“.

ב. והנה, במדרש¹³ איתא: „ולמה השליכו אותו ביאור כדי שיהיו חושבין האסטרו־לוגין שכבר הושלך למים ולא יחפשו אחריו“. כלומר, הגזירה „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו“¹⁴ באה כתוצאה מכך שהאסטרו־לוגין חזו אשר „מושיעין של ישראל במים הוא נידון“¹⁵ ולכן¹⁶ „השליכה“ יוכבד את משה ליאור¹⁷, ד, כיון שהושלך משה למים אמרו כבר מושלך מושיען במים

א. על הכתובי „ותשם בסוף על שפת היאור“, איתא בתרגום²: „על כִּיף נהרא“. ומוכח מזה, שיוכבד הניחה את ה„תיבת גמא“ שבה משה (לא ביאור עצמו, אלא) בקצה היבשה³, בסמוך ליאור⁴;

אולם, מהמשך הסיפור בכתוב משמע שהתיבה היתה מונחת – לא על „שפת היאור“, אלא – „בסוף“ הנמצא בתוך היאור⁵, כאמור בכתוב⁶ להלן „ותקרא שמו משה גו' כי מן המים משיתיהר“.

וביאר זאת הגאון הרגוצובי⁷: מאחר ש„הם היו עובדים לנילוס“⁸, היה אסור ליוכבד להציל את משה על־ידי הנחת התיבה בתוך היאור (כי הדין הוא⁹ שאסור להשתמש בעבודה־

לכאורה נדו"ד דומה ל„מי שנתחייב מיתה (ש)מותו לברוח לבית עבודת כוכבים ולהציל את עצמו“ (טושו"ע שם סו"ס קנז). ואולי ס"ל כהדיעות שאסור (ראה ב"ח וט"ז שם). או שהוא בדוגמת „שעת הגזרה (ש)אסור“ (רמ"א שם) – ראה לקמן בפנים ס"ג ד.

(10) פרשתנו שם, ה.
 (11) סוטה יב, ריש ע"ב. וש"נ. תנחומא פרשתנו ז, שמור"ר עה"פ.
 (12) ראה גם ש"ך עה"ת עה"פ.
 (13) שמור"ר פ"א, כא.
 (14) פרשתנו א, כב.
 (15) שמור"ר שם, כד. סוטה יב, ב.
 (16) ראה גם בחיי ואלשיך כאן. פי' מהרו"ז לשמור"ר פ"א, כא.

(17) ופליג על התרגום וכו' ד„שפת היאור“ הוא „כִּיף ימא“ (ועיין מפרשים דלעיל הערה 2. ועוד). או י"ל שיוכבד היתה נביאה וידעה שסוף התיבה לבוא ביאור עצמו (וראה לעיל הערה 5).

(1) פרשתנו ב, ג.
 (2) אונקלוס. ובתיב"ע: גיף נהרא (ומשנה מתרגומו למקץ מא, ג. שם, יז (ועוד) – כִּיף נהרא). ובתי"י: באפרה על גב נהרא. ועיין פרש"י, רשב"ם, אברבנאל, ראב"ע (ולקמן פסוק ה') ועוד.
 (3) ראה מקץ שם – עניידי „על שפת היאור“. וארא ז, טו. ועוד.
 (4) ועפ"ז מתורצת בפשוטות הקושיא (אברבנאל ועוד): האיך השליכה יוכבד את משה ביאור שהוא מקום סכנה.
 (5) ולכן לקחה יוכבד „תיבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד“ – להגין מן המים. וראה פרש"י וארא ז, יט. נח ו, יד.
 (6) פרשתנו שם, י.
 (7) צפע"נ עה"ת עה"פ.
 (8) ראה תנחומא וארא יג. שמור"ר פ"ט, ט.
 פרש"י וארא ז, יז.
 (9) ראה פסחים כה, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ו ז. טושו"ע יו"ד סקנ"ה.

גזירת פרעה היו „היאורה תשליכוהו“, אל הנילוס²² – העבודה־זרה של מצרים. כלומר, רצונו של פרעה היה שבני ישראל „יושלוכו“ ו„יוטבעו“ בעבודה־זרה של מצרים²³.

ד. הסיבה לכך שהמצריים היו עובדים לנילוס היא, בפשטות, כי נהר זה היה המקור (בדרך הטבע) לפרנסתם: כידוע²⁴, מצרים היא ארץ שאין יורדים בה גשמים, וצמיחת תבואתה וכו' תלויה בהיותו של הנילוס „עולה ומשקה“ את השדות.

ולכן, סוף־סוף²⁵ הדבר נותן מקום לבוא לכלל טעות ולסבור שמקור פרנסתה ומחיייתה של מצרים אינו הקב"ה ח"ו,

[כי, במקום שבני אדם נזקקים לגשמים „הכל תולין עיניהם כלפי מעלה“²⁶, כיון שהם מרגישים בכך שהדבר תלוי בידי הקב"ה; משא"כ כאשר הנילוס „עולה ומשקה“, אין ניכר שהוא תלוי בידי הקב"ה].

אלא הדבר תלוי בטבע (הנילוס)²⁷.

(„ולא יחפשו אחריו“¹³) מיד בטלו הגזירה¹⁸ – גזירת „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו“.

כל עניני התורה הם בתכלית הדיוק. ומובן, שיש שייכות בין שני עניני הביטול שארעו בהמשך ל„השלכת“ משה ליאור – (א) ביטול העבודה־זרה של הנילוס, (ב) ביטול הגזירה „כל הבן גו“, ולשניהם יש קשר למשה – מושיען של ישראל.

ג. ויובן על־פי ביאור התוכן הפנימי שבגזירה „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו“:

מכך שהתורה אינה מספרת רק אודות כללות גזירת פרעה – „אם בן הוא והמיתן אותו“¹⁹ – אלא גם על אופן ביצוע הגזירה²⁰, „היאורה תשליכוהו“, מובן שאין זה פרט בעלמא בקשר לגזירת פרעה, או (יתר על כן – פרט המבאר את טעמה – שמאחר ש„ראו שמושיען של ישראל במים הוא נידון“²¹, לכן גזר „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו“ – שהרי סוף־סוף אין זה מבאר למאי נפקא־מינה ידיעת פרט זה (ומובן שרק לאחר ביאור דבר זה ניתן לדון „מאי טעמא“), אלא] זהו ענין עיקרי בגלות מצרים; ובכך אף בא לידי ביטוי תוכנה הכללי של גלות מצרים.

והביאור בזה: התכלית והמכוון של

(18) שמו"ר שם, כד. וראה גם סוטה שם.

(19) פרשתנו שם, טז.

(20) ואף שהיא גזירה אחרת – הרי לכאורה עיקר החידוש בגזירה זו הוא „ויצו גוי לכל עמו גו“ (לא רק „למילדות העבריות“).

(21) שמו"ר שם, יח. סוטה שם. פרש"י

שם, כב. ועוד.

(22) להעיר מפרש"י ר"פ מקץ.

(23) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 111.

(24) פרש"י ר"פ מקץ. ויגש מז, י. וארא שם (ושם, יט). סוטה יג, א ד"ה כדי. וראה ספרי (ויל"ש) עקב יא, י. פרש"י שם. ב"ר שבהערה 26. ועוד.

(25) ראה גם רמב"ם הל' ע"ז רפ"א ורפ"ב.

וביאורו בסהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג.

(26) ב"ר פ"ג, ט. וראה גם ירושלמי תענית

פ"ג ה"ג.

(27) ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 30. – ובלקח

טוב (וארא ז, יג) שהי' פרעה „אומר הואיל וזה משקה שדותנו וכרמנו ואנו נוזנין ממנו ודאי הוא אלוקה“.

ולפיכך נעשה הנילוס העבודה-זרה של מצרים.

ולפיה נעשה הנילוס העבודה-זרה של מצרים.

וזו היתה גזירת פרעה – „היאורה תשליכוהו“, היינו שבני ישראל אף הם יתנו עצמם ח"ו תחת מרות זו, תחת גדר הטבע והנהגתו.

ה. יכלתה של הגזירה „היאורה תשליכוהו“ לשלוט על בני ישראל, היא עי"ז שארעה להם תחילה הירידה למצרים: כל זמן שהיו בארץ ישראל, „ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה“²⁸ – היינו שבה נראית בגלוי השגחתו של הקב"ה על כל פרט ופרט,

15

[והדבר בא לידי ביטוי גם בכך שארץ ישראל היתה מעולם²⁸ ארץ אשר „למטר השמיים תשתה מים“²⁹, ובפרט על-פי דברי חז"ל³⁰ „ארץ ישראל משקה אותה הקב"ה בעצמו“],

לא היה כל מקום לטעות ולומר „כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה“³¹, היינו שדי בכוח של חרישת האדם וזריעתו – שכן הכל רואים בנקל „כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל“³²;

ויתירה מזו: כל זמן שהיו יעקב ובניו בין החיים, הנה אף במצרים לא היה מקום שתגזר עליהם גזירת פרעה³³, שכן, מאחר שבהיותם בארץ ישראל ראו בגלוי שהשפע תלוי בידי

הקב"ה, אזי אפילו בבואם למקום שבו נראית וניכרת רק הנהגת הטבע, לא היה בכך כדי להשכיח מהם, להעלים ולהסתיר מהם, את ראייתם באלקות קודם לכן, וראיה זו פעלה בהם שגם במצרים לא תסור מהם הידיעה (על-כל-פנים באופן של הבנה והשגה) שהטבע מונהג על-ידי הקב"ה³⁴,

[על-דרך ענין הנס³⁵ – לשון הרמה – שהנס „מרום“ את (הידיעה אודות) הטבע; הוא מביא לידי הכרה בכך שגם הטבע מונהג על-ידי הקב"ה].

ורק לאחר „וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא“³⁶ – כאשר לא נותרו עוד בין החיים מאלו שהיו בארץ ישראל³⁷,

(34) ומכ"ש אצל יעקב (ובחיי יעקב), ש„מברכתו של יעקב ואילך הי' פרעה בא אל הנילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ“ (פרש"י ויגש שם) – היינו, שזה שהנילוס משקה את הארץ תלוי בברכתו של יעקב (ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 31). ולבעיר מפרש"י ר"פ ויחי.

(35) סדור מד, סע"ב. אוה"ת בשלח ד"ה ויבן. שה"ש ע' כט. ועוד. וראה סה"מ תרע"ח ע' פט.

(36) פרשתנו א, ו.

(37) ראה שמו"ר שם: כ"ז שהי' אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים כו' (וברשב"ם (וספורנו) עה"פ: (כל) שבעים נפש).

– וצ"ע שהרי הייתה שרח בת אשר* (סדר

* כן יש להגיד מעוד יורדי מצרים שהיו בחיים בעת התחלת השעבוד: (א) שאול בן הכנענית – הוא זמרי (סנהדרין פב, ב. תיב"ע ויגש מו, י. וארא ו, טו) כדלקמן בפנים ההערה. (ב) קהת שהי' ח"ו בעת לידת משה (סדר הדורות ב"א שסח"ט). ובתיב"ע וארא (שם, יח) ד, חמא ית פינחס" (וראה פ"י יונתן שם, טו. סדר הדורות שם). (ג) חצרון – שהוא יפונה (סוטה יא, סע"ב) אבי כלב, וכלב הי' בן מי שנה בעת שילוח המרגלים (יהושע יד, ז), נמצא שחצרון (אביו) הי' בחיים (מי שנה קודם שילוח המרגלים, ועאכ"כ) בעת התחלת השעבוד. (ד) לדעת תיב"ע

(28) עקב שם, יב.

(28*) גם קודם גלות ויצ"מ.

(29) עקב שם, יא. וראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 41.

(30) תענית י, א. וראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 40.

(31) עקב ת, יז.

(32) שם, יח.

(33) ראה שמו"ר פ"א, ה. פרש"י וארא ו, טז.

שגם במקום שבו לא היתה כל ראייה באלקות, ואפילו לא הבנה והשגה³⁸ – פעל משה שתאיר בבני ישראל האמונה בה, ומכח זה נצבו בני ישראל נגד גזירתו של פרעה.

ואף שכח האמונה היה בהם גם קודם לכן, שהרי ישראל בטבעם „מאמינים בני מאמינים”³⁹ הם, מכל מקום, אמונה סתם (כאופן מקיף) אין בה די עבור זה⁴⁰. על-מנת שתהיה לאמונה השפעה בחייו והנהגתו של אדם, מוכרח להתקיים בו „ורעה אמונה”⁴¹, המשכת האמונה בפנימיות. ודבר זה נפעל על-ידי משה, רעיא מהימנא⁴².

ז. עפ”ז יובן הדיוק בדברי הכתוב⁴³ „ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו [כהן מדין]” –

דלכאורה: בשלמא סיפור הכתוב על היותו רועה צאן – מובן הוא, שכון, כידוע⁴⁴ היתה זו ההכנה (והבחינה) של משה רבינו לתפקידו כרועה ישראל; אבל למה נחוצה ההדגשה שהיה רועה את „צאן יתרו”, ויתרו בתור „כהן מדין” דוקא?

38) להעיר ממרוז”ל שמצרים מלאה גילולים (שמו”ר ופרש”י עה”פ וארא ט, כט. מכילתא תנחומא ופרש”י עה”פ בא יב, א).

39) שבת צז, א (בשייכות לבני”ה היותם במצרים). וראה פרש”י עה”ת שמות ד, ב.

40) עד שיכול להיות גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרייא (ברכות סג, א. כגירסת הע”י).

41) תהלים לו, ג. תויא בהוספות ד”ה כי תשא. לקו”ת ואתחנן ד”ה וידעת (הא) וביאוריו. ועיי”ש ד”ה להבין בתוס’ ביאור פ”ג.

42) ראה תניא רפמ”ב.

43) פרשתנו ג, א.

44) תנחומא פרשתנו ז. שמו”ר פ”ב, ב. ועוד.

וממילא חלה במלוא משמעותה ה„ירידה” למצרים, תחת הנהגת הטבע, אזי היתה אפשרית הגזירה „היאורה תשליכוהו”.

ו. ענינו של משה הוא – מושיען של ישראל, וזאת להיותו רעיא מהימנא הממשיך את האמונה בישראל, כך שתשפיע עליהם במעשה בפועל, היינו,

עולם פ”ט. וראה סוטה יג, א. מכילתא בשלח יג, יט. פרש”י פינחס כו, מו. ועוד). ואולי קטנה ביותר** הייתה באותה שעה***.

ובמדרש לקח טוב פינחס (כו, יב): שאל בן הכנענית הוא זמרי... ואל תתמה שהרי שאל בן הכנענית ה’ מירודי מצרים וחי’ עד סוף מ’ שנה של מדבר, והא כתיב וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, תשובתך שהרי סרח בת אשר היתה מירודי מצרים והיית והיא נחשבת בערכות יריחו ואין למדין מן הכללות כו’ [ועד”ז הוא לקמן שם, מו. ושם: אין שנים או שלשה מן החשבון. וראה שוה”ג הא”].

ועכצ”ל דמדרשות חלוקות הן. והרשב”ם והספורנו – הם אליבא דשמו”ר, או (יותר נכון) ע”ד הפשט. ומה שהזכיר שרח בפ’ פנחס – ראה רמב”ן שם.

ולהמדובר בפנים יותר נ”ל לומר דקאי לכל מדרז”ל הנ”ל – דלשלול האפשריות דגזירת „היאורה תשליכוהו” מרובו ככולו דבני”אז – צ”ל השפעה של כו”כ מהחשובים שביניהם, ואין מספיקה זכירה של מתי מספר. וק”ל.

(וארא שם, טז) לוי „חמי ית משה כו” (ובפ”י יונתן שם תמה ע”ז).

ולהעיר לכהניל מוב”ב קכא, ב.

** עד”ז יש לתרץ בנוגע לקהת וחצרון שהיו בערך בני ב’ שנים בעת הירידה למצרים (ראה סדר הדורות ב”א רלה, רלט).

*** אבל ראה תיב”ע (ויגש מו, יז) דהיא „בשרה ליעקב דיוסף קיים”. ובסדר הדורות (ב”א ריז) דסרח היתה בת ג’ שנים קודם לידת בני אשר (ימנה ישוה ישו ובריעה. ובריעה ילד ב’ בנים קודם הירידה למצרים – ויגש שם).

וירידתו והמשכתו אל בני ישראל בהיותם בגלות מצרים, עד לעיקר הגלות והשעבוד – ה"יאור", ניתן הכח להלחם בעבודה-זרה של הנילוס, וממילא בטלה גם הגזירה⁵⁰.

ט. ענין יציאת מצרים ישנו בכל יום ויום⁵¹. ומובן מזה, שכל הענינים הכלליים ה"נ"ל – (א) הראיה באלקות בטרם הירידה למצרים, (ב) גלות מצרים (ג) וגאולת מצרים שלאחריה – ישנם גם בעבודת כל אחד ואחד בכל יום ויום:

סדר העבודה בכל יום ויום הוא – בית הכנסת, "מבית הכנסת לבית המדרש"⁵², ומבית המדרש לקיום "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"⁵³. כלומר, בתחילה⁵⁴ באה עבודת התפלה, לאחריה⁵⁵ – לימוד התורה, ולאחרי – ההתעסקות בצרכי הפרנסה.

על-ידי עבודת התפלה ממשיך יהודי גילוי אלקות בנפשו, עד לאופן של ראייה באלקות. לאחרי ההכנות הנעשות בטרם התפלה וההתבוננות בעת אמירת פסוקי דזמרה וכו', הוא בא לקריאת שמע, "שמע" ראשי תיבות ש"א ו"י כ"ס (ו"א)⁵⁷ – גילוי אלקות בבחינת ראייה [בדוגמת ארץ

אלא הענין הפנימי בכך הוא: ב"צאן יתרו" היו טמונים "חייליה דקדושה", ופעולת משה בהם היתה "לאקרוב לקדושה"⁴⁵. וזהו הדיוק "צאן יתרו גו' כהן מדין": אפילו הניצוצות שנמצאו אצל "כהן מדין" – כומר לעבודה-זרה, שאף "לא הניח עבודה זרה שלא עבדה"⁴⁶ – הנה גם עליהם⁴⁷ פעל משה "לאקרוב לקדושה".

ולכן היתה זו הכנתו של משה רבינו להיותו רועה בני ישראל⁴⁸ במצרים⁴⁹ – שאפילו בהיותם במצב שבו אין כל ראייה ואפילו לא השגה באלקות, ואין נראית בגלוי אלא הנהגת הטבע, היה משה רעיא מהימנא, היינו שעורר והמשיך בהם את האמונה בה' בפנימיות.

ת. וזהו הקשר בין שני הענינים האמורים – ביטול העבודה-זרה של הנילוס וביטול הגזירה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" – כי (בפנימיותם) ענין אחד הם: הגזירה "היאורה תשליכוהו" היא מצד היותו של היאור העבודה-זרה של מצרים; ועל-ידי לידת משה⁴⁹, רעיא מהימנא,

(45) ילקוט ראובני ויצא לא, ט.

(46) פרש"י יתרו יח, יא. ממכילתא ותחנומא

(1) ש.ש. נת' בלקו"ש ח"א ע' 75.

(47) להעיר מזה פרשתנו (כא, א): כהן מדין

כו' אע"ג שהי' עובד כו"ם כו' הי' רועה צאנו כו'.

(48) ויומתק ע"פ תורת הבעש"ט (תולדות י"י

לך. בן פורת יוסף בסופו) שבצאן יתרו נתגלגלו

אותם שאח"כ נתן להם התורה ונעשו תלמידיו.

(49) ולהעיר ממרו"ל (ראה ממכילתא בשלח יד,

כח. שמו"ר פמ"ג, ת. זח"ב קע, ב. ועוד) דהללו

עע"ז והללו כו'.

(49*) ד"מתחלת" ברייתו נתקן לגאולת ישראל

(שמו"ר פ"ב, ד).

(50) ולהעיר ממכילתא (בשלח יד, לא) דבשכר

האמונה נגאלו אבותינו ממצרים.

(51) תניא רפמ"ז.

(52) ברכות בסופה. וראה שו"ע אדה"ז או"ח

סקנ"ה (וש"נ).

(53) ברכות לה, ב. וראה שו"ע אדה"ז שם.

(54) כמרו"ל שאסור לעשות חפציו קודם

שיתפלל (ברכות יד, א).

(55) ראה לקו"ת ברכה צו, ב.

(56) ישע"י מ, כו.

(57) תקו"ז תמ"ז.

וההשגה היא ירידה לגבי הגילוי שבראיה באלקות והביטול הגמור בשעת התפלה – מכל מקום, סוף-כל-סוף ניכרת בזה פעולת התפלה: גילוי האלקות בנפשו בשעת התפלה משפיע על השגתו שתהא כדבעי [על-דרך הירידה למצרים בחיי יעקב ובניו].

(ב) כאשר יהודי פונה לאחר מכן לעסקיו, ובשעה זו, מצד ההעלם וההסתר של הנהגת הטבע, עלול הוא ח"ו לשכוח מאלקות; ואזי, על-מנת שיזכור כל אותה שעה, כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל"ו והעסק יתנהל רק על-פי שולחן-ערוך, כפי רצונו יתברך – עליו להשתמש בכח האמונה בה, לעוררה ולהמשיכה בפנימיות.

י. זוהי ההוראה שעל יהודי ללמוד מכל הנ"ל בעבודת ה':

(א) עליו לדעת שעצם יציאתו מהתפלה – מהראיה באלקות, מהביטול הגמור לאלקות – הרי היא כבר ענין של ירידה. הן אמת שירידה זו היא דבר הנעשה על-פי שו"ע – כנ"ל מדברי השו"ע, "הנהג בהם מנהג דרך ארץ" – ומכל מקום, עליו לעסוק בכך רק משום שהוא (כמאמר רז"ל אודות הירידה למצרים כפשוטה –) „אנוס על פי הדיבור“⁶⁴, היינו שעסקו בכך יהיה רק לפי שכן הוא רצון ה';

(ב) מאידך, אין לו כל סיבה לחשוש מפני ירידה זו, כי אף שהיא ירידה גדולה ביותר – שהרי אין לו עתה לא ראיה באלקות (בשעת העסק) אפילו

ישראל – כנ"ל ס"ה]. ולאחר מכן – תפלת העמידה, כעבדא קמיה מריה⁵⁸, ביטול גמור, עד שבתחילתה וכהקדמה אליה אומר המתפלל: „אדנא י שפתי תפתח ופי (רק) יגיד (וימשיך) תהלתך“⁵⁹.

ולאחר עבודת התפלה הוא „יוצא“ ממקומו, ממדרגת הראיה באלקות והביטול הגמור הנ"ל. ושתי „ירידות“ יש כאן⁶⁰:

(א) „מבית הכנסת לבית המדרש“ – לימוד התורה⁶¹, שהוא לימוד (חכמתו יתברך כפי שהיא נתפסת) על-ידי הבנת והשגת האדם⁶², לפי כח שכלו ודעתו הוא⁶³. אבל אע"פ שדרגת ההבנה

(58) שבת י, א. טושו"ע ושו"ע אדה"ז אור"ח סו"ס צה. וייעין ברכות לג, רע"א: עומד לפני ממה"מ כו'. ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' קד ס"ב: עומד לפני המלך – אין לזוז ממקומו [משא"כ בק"ש דשו"מ מפני הכבוד כו' ומותר לקרוץ בעיניו וכמעשה דרב (יומא יט, ב.) ומ"ש בשו"ע אור"ח סי' סג ס"ו (שו"ע אדה"ז שם ס"ז): הקורא ק"ש לא ירמוז כו' – הרי מפורש הטעם (ארעי ולא קבע – ולא ביטול), ואפילו בזה איתא שם בדפרשה שני' מותר לצורך מצוה קצת ולצורך מלאכה].

(59) ראה ד"ה אד' שפתי תפתח תרכ"ח (נדפס בסה"מ תרכ"ז ע' תלו ואילך). ובכ"מ.

(60) ע"ד ב' הירידות למצרים – ראה תו"א ריש פרשתנו. וראה תו"ח שם (כו, א ואילך). דירידה הא' היא לבינה (מצר מ"י, צמצום ההשג' בינה), וירידה הב' – במיצר מ"י (דמח' ודיבור (מלכות)).

(61) שצ"ל בהבנה והשגה שכלו דוקא ובאופן דכל עצמותי תאמרנה (עירובין נד, רע"א. וראה תניא פל"ז (מו, א)) וכו'.

(62) שלכן צ"ל ברכת התורה, ברכו בתורה תחילה – להזכיר ולהדגיש נותן התורה (ראה נדרים פא, א. ב"ח לטאו"ח סי' מז).

(63) שלכן בתושבע"פ (בית המדרש) צ"ל

הבנה דוקא (שו"ע אדה"ז ס"ג ס"ב (מגמ"א שם). הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב).

(64) נוסח הגדה של פסח.

ומגאולה לגאולה – אל הגאולה הכללית על-ידי משיח צדקנו⁶⁶, שיוליכנו לארצנו הקדושה, בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ שמות תשכ"ב, תשכ"ג)

לא הבנה והשגה באלקות (כי בשעת עסקיו מחשבתו נתונה לעניני העסק) – מכל מקום, עי"ז שיעורר בחינת משה שבנפשו⁶⁵, תבוא אמונתו בה' לידי גילוי באופן של „ורעה אמונה“, והדבר יוציאו מן הגלות הפרטית – עד שיראה בכל עניניו אשר „תמיד עיני ה' אלקיך, מראשית השנה ועד אחרית שנה“, השגחה פרטית בעניני עסקיו,

19

66) להעיר ממרוז"ל שמושה גואל ראשון הוא גואל אחרון (ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שה"פ פ' ויחי. תו"א ר"פ משפטים).

65) תניא רפמ"ב.

